

SPIS RZECZY

CZĘŚĆ I: „VAE VICTIS!”

Rozdział 1. Naczelnik jeńcem str. 7

1. Sytuacja powstania kościuszkowskiego w początkach października 1794 r., str. 7. — 2. Błędy Naczelnika w akcji maciejowickiej, str. 7. — 3. Złamanie szyków polskich po 7-godzinny boj, str. 8. — 4. Kościuszek porwany falą uciekających, str. 9. — 5. Nieudane samobójstwo, str. 9. — 6. Trzykroć ranny, str. 10. — 7. Wzięty do niewoli, str. 11. — 8. Zwycięzcy w zamku, str. 12. — 9. Znakomitsi jeńcy polscy, str. 12. — 10. Triumfator gen. Iwan Fersen, str. 14. — 11. Przyniesienie do zamku rannego Kościuszki, str. 15. — 12. Prowizoryczny opatrunek, str. 16. — 13. Nieprzytomny Naczelnik spędza noc pod opieką Niemcewicza na wiązce słomy, str. 16. — 14. Rankiem 11. X. odzyskuje Kościuszek przytomność, str. 16. — 15. Stały dozór oficerów rosyjskich, str. 17. — 16. Wizyta Fersena, str. 17. — 17. Uroczystości na cześć zwycięstwa, str. 18. — 18. Obustronne straty, str. 18. — 19. Depesze Niemcewicza i Fiszerę do Warszawy, str. 18. — 20. Fersen donosi 12. X., że ciężko ranni zostaną w Maciejowicach, str. 19. — 21. Drugi list Fiszerę do gen. Zajęczki, str. 20. — 22. Wymarsz do Korytnicy 13. X., str. 20. — 23. Jeńcy i łupy, str. 20. — 24. List gen. Fersena do króla polskiego, str. 21.

Rozdział 2. Warszawa wobec katastrofy maciejowickiej str. 22

1. Wieść przychodzi 12. X. po południu, str. 22. — 2. Nadzwyczajne posiedzenie RNN, str. 22. — 3. Powzięte uchwały ogłoszone w proklamacjach do obywateli i wojska, str. 23. — 4. Wrażenie w mieście, str. 23. — 5. Reakcja wojska, str. 24. — 6. Odezwa R. N. N. do Kościuszki i dary dlań, str. 24. — 7. Fałszywa wieść z 13. X., że Kościuszek uratował się, str. 25. — 8. Ponowna odezwa R. N. N. do obywateli, str. 26. — 9. Zawieszenie portretu Kościuszki w salę R. N. N., str. 26. — 10. W poszukiwaniu winnych klęski, str. 26. — 11. Odpowiedź Stanisława Augusta dana 15. X. Fersenowi, str. 26. — 12. Dalsze odezwy R. N. N. do Wielkopolaków i Wołyniaków, str. 27. — 13. Rozterka w R. N. N., str. 27. — 14. Kościuszek otrzymuje żądany bagaż z Warszawy, str. 28. — 15. Adiutant por. Henkiel deklaruje się towarzyszyć mu, str. 28. — 16. Chirurg Lafontaine nie dopu-

szczony, str. 28. — 17. Trójka służących, str. 28. — 18. Rewizja bagażu, str. 28. — 19. Co przysłano Kościuszcze, Niemcewiczowi i Fiszerowi, str. 29.

Rozdział 3. W konwoju gen.-majora Chruszczowa str. 30

1. Suworow przeprowadza koncentrację do uderzenia na Pragę, str. 30. — 2. Fersen ma rozkaz połączenia się, str. 30. — 3. Wydzielony konwój 2.000 dla eskortowania jeńców i łupu, str. 30. — 4. Gen.-major Chruszczow, str. 31. — 5. Systematyczny rabunek w pochodzie, str. 31. — 6. Kozienice — 15. X., str. 32. — 7. Puławy, str. 32. — 8. Okrzeja — 16. X.: ucieczka 9 oficerów, trzymany na parol, str. 32. — 9. W Radzynie zjawia się chirurg maj. gen. Maignien, str. 33. — 10. Na skutek złego leczenia Kościuszko traci władzę w nodze, str. 33. — 11. Włodawa, 11. XI., str. 34. — 12. „Pokazywanie Kościuszki”, str. 35. — 13. Kisielin, str. 35. — 14. Łuck, str. 35. — 15. Hr. Lew Razumowski w Ostrogu, str. 35. — 16. U Sanguszkowej w Zasławiu 15—17. XI., str. 36. — 17. Wieść o rzezi Pragi — 3. XI., str. 36. — 18. Nowe instrukcje, str. 37.

Rozdział 4. Wytyczne Katarzyny II w stosunku do Kościuszki str. 37

1. Wieść o Maciejowicach w Petersburgu, str. 37. — 2. Rozkazy carycy, str. 88. — 3. Instrukcja dla podpor. Aronowa wysłanego naprzeciw konwoju drogą na Moskwę, str. 38. — 4. Instrukcja dla sekund-majora Achmatowa, jadącego krótszą drogą wzdłuż Dniepru, str. 39. — 5. Feldmarszałek Rumiancew-Zadunajski i jego opinia o Kościuszcze, str. 40. — 6. Rozkaz jego wysłania ekspedycji Kościuszki, Niemcewicza i Fiszera do Petersburga, str. 41. — 7. Kościuszko jest wieszony jako gen. Miłaszewicz, to znów jako szlachcic polski Szumański, str. 41.

Rozdział 5. Pod strażą premier-majora Titowa (od 18. XI. 1794) str. 42

1. Rozkaz Rumiancewa w wykonaniu, str. 42. — 2. Dozór Kościuszki, str. 42. — 3. Instrukcja Chruszczowa, str. 42. — 4. O awansie dla oficerów konwojujących Kościuszkę, str. 43. — 5. Rozstanie 18. XI., str. 44. — 6. „Porządek” w drodze, str. 44. — 7. Titow naśladuje Chruszczowa, str. 44. — 8. Hołostków, str. 44. — 9. Błażeńska maskarada gen. Sałtykowa w Międzyborzu, 19. XI., str. 45. — 10. Układanie raportów przez Titowa, str. 45. — 11. Kijów — 23. XI., str. 46. — 12. Spotkanie sekund-majora Achmatowa w Kozielecu 25. XI., str. 46. — 13. Czernichów — 27. XI., str. 47. — 14. Homel, str. 47. — 15. Powrót kpt. Udoma z Warszawy, str. 48. — 16. Szklów—Orsza—Witebsk—W. Łuki, str. 48. — 17. Czuriłowo — 3/4. XII., str. 49. — 18. Carskie Sioło — 10. XI., str. 49. — 19. Rozkaz Samojłowa co do dyskretnego wjazdu do stolicy, str. 49.

CZĘŚĆ II: WIEŹIEN STANU.

Rozdział 1. W twierdzy petropawłowskiej str. 50

1. Wjazd nocny do Petersburga 10. XII., str. 50. —
2. Przeprowadzenie przez Nową twierdzę, str. 50. — 3. Prezentacja prokuratorowi gen. Samojłowowi, str. 51. —
4. Zarządzenia tegoż w sprawie dozoru, str. 53. — 5. Siędem stopni hierarchicznych między Kościuszką a carycą, str. 53. — 6. Spis rzeczy więźniów, str. 54. — 7. Katarzyna zezwala Kościuszcze zamieszkać w dwóch pokojach ober-komendanta twierdzy, str. 55. — 8. Mrozy, str. 55.

Rozdział 2. Śledztwo str. 56

1. Wytyczne śledztwa, str. 56. — 2. Kierownictwo w rękach Samojłowa, str. 56. — 3. Pierwsze przesłuchanie Kościuszki, str. 56. — 4. Danie mu dwudniowego wytchnienia, str. 57. — 5. Rozpoczęcie śledztwa, żądaniem pisemnego przedstawienia działalności w latach 1788—1794, str. 57. — 6. Materiały kontrolne, zdobyte przez wywiad rosyjski, str. 57. — 7. Kościuszek pisze przez pięć dni (12—16 czy 17. XII.), str. 58. — 8. Wypracowanie uznane za niedostateczne, str. 58. — 9. Takiotka kurtuazji, str. 58. — 10. Jak badano Fiszerę i Niemcewicza, str. 58. — 11. Dwadzieścia dodatkowych pytań, str. 60. — 12. Objawy melancholii (od 19. XII.), str. 63. — 13. Wizyta Samojłowa 22. XII. wpływa uspokajająco, str. 63. — 14. Wilia, str. 63. — 15. Jak przyjął Kościuszek wieść o upadku powstania?, str. 63. — 16. Marzenia o wyjeździe do Ameryki, str. 64. — 17. Załamanie się Kościuszki w dzień Bożego Narodzenia, str. 64. — 18. Opinia Katarzyny, str. 66. — 19. Zwrot odpowiedzi na dwadzieścia dodatkowych pytań, 28. XII., str. 66. — 20. Tekst, str. 66. — 21. Sprostowanie co do Węgierskiego, str. 70. — 22. Lek. Sztofel o niedomaganiach Kościuszki, str. 71. — 23. Dalsze pytania uzupełniające i odpowiedzi na nie (3. I. 1795), str. 72. — 24. Ocena postawy Kościuszki w śledztwie, str. 73. — 25. Sfery urzędowe dochodzą do przekonania, że to "człowiek ograniczony", str. 74.

Rozdział 3. Kościuszek na drodze do samobójstwa str. 75

1. „Wiadomy więzień” po śledztwie, str. 75. — 2. Dostęp do gazet, str. 75. — 3. Niemożność dowiedzenia się czegokolwiek o współwięźniach, str. 75. — 4. Zainteresowanie Samojłowem, str. 76. — 5. Choroba (od 18. I.), str. 76. — 6. Zezwolenie na spacer po całym mieszkaniu ober-komendanta (II. 1795), str. 76. — 7. Bóle głowy, str. 76. — 8. Inspekcja ppłuk. Kamieniewa, str. 76. — 9. Stan zdrowia i innych polskich więźniów stanu, str. 77. — 10. Kościuszek próbuje zagłodzić się, str. 77. — 11. Lekarze Sztofel i Lenaker zdezorientowani, str. 77. — 12. Spacer w ogrodzie twierdzy, str. 78. — 13. Po krótkotrwałej poprawie, gwałtowne pogorszenie 30. III., str. 78. — 14. Radca Makarow u chorego, str. 78.

— 15. Konsylium lek. Sztofel-Eberman, str. 79. — 16. Dla-
czego Katarzynie II zależało na życiu Kościuszki?, str. 79.
— 17. Plan poszczucia go na Prusy, str. 79. — 18. Decyzja
przydzielenia Kościuszcze osobnego domu z ogrodem,
str. 80. — 19. Leib-medyk dr Rogerson bada Kościuszkę,
str. 80. — 20. Sympatia od pierwszego wejrzenia, str. 80.
21. Od 15. VII. 1795 Rogerson obejmuje oficjalnie lecze-
nie, str. 80. — 22. Plan umożliwienia i innym więźniom
pol. polskim spacerów, str. 81. — 23. Dr Rogerson ra-
tuje życie Kościuszcze, str. 81. — 24. Kolonia polska
w Petersburgu i jej stosunek do uwięzionych, str. 81.

Rozdział 4. W „Pałacu Marmurowym” str. 84

1. W domu Sztegelmana, str. 84. — 2. Stan chorego:
podleczone żołądek, dolegliwości głowy, sztywność
nogi, str. 84. — 3. W pałacu Orłowa, str. 85. — 4. Wy-
soka stopa życia, str. 85. — 5. Służba-szpiedzy, str. 85. —
6. Zajęcia Kościuszki, str. 86. — 7. Troski, str. 86. —
8. Porównanie załamania duchowego Kościuszki z roz-
terką Wybickiego, Koliątaja, Czackiego, str. 86. —
9. Wątpliwe kontakty z współwięźniami, str. 88. — 10. Roz-
strój nerwów, str. 88. — 11. Rogerson zaleca kąpiele za-
graniczne, str. 88. — 12. Stan fizyczny i moralny Naczel-
nika pod koniec 1796 r., str. 89. — 13. Sfery dworskie
widzą ten stan z zadowoleniem, str. 89. — 14. Katarzyna
II namyśla się nad uwolnieniem zniedołężniałego więź-
nia, str. 89. — 15. W. ks. Aleksander — wielbicielem
Kościuszki, str. 89.

CZĘŚĆ III: CENA WYZWOLENIA.

Rozdział 1. Wizyta Pawła u Kościuszki str. 91

1. Śmierć Katarzyny II, str. 91. — 2. Charakterystyka
Pawła i jego wytyczne polityczne, str. 91. — 3. Pierwsze
zatrudnienia, str. 92. — 4. Życzliwość dla Polaków,
str. 93. — 5. Ulubieńcy polscy z okresu gatchyńskiego
stają się dygnitarzami dworskimi, str. 93. — 6. Zaintere-
sowanie cara więźniami polskimi, str. 94. — 7. Akcja
Potockich na rzecz Ignacego, str. 95. — 8. Podpisywanie
gwarancji jego lojalności, str. 96. — 9. Wysłanie się
sprawy uwolnienia Kościuszki, 25. XI. wieczorem, str. 96.
— 10. Wizyta Pawła u Kościuszki w sobotę 26. XI.,
str. 97. — 11. Czy Kościuszek się jej spodziewał?, str. 98.
— 12. Rozmowa o Ojczyźnie, str. 98. — 13. Objawy sym-
patii ze strony następcy tronu, str. 100. — 14. Plany Ko-
ściuszki na dzień następny, str. 100. — 15. Debaty w Pa-
łacu Zimowym nad sprawą obdarowania Kościuszki,
str. 101. — 16. Punkt widzenia polskich doradców,
str. 102. — 17. Walka o wypuszczenie reszty więźniów
i jeńców polskich, str. 102. — 18. Kompromisowe przyjęcie
„obowiązkowej przysięgi wierności”, str. 102. — 19. Czy
taka przysięga była dopuszczalną z punktu widzenia
prawno-politycznego?, str. 102. — 20. Kościuszek i Poto-
cki złożyliby ją jako „ziemię rosyjską” (po obdaro-
waniu), str. 103. — 21. Misja Ilińskiego i Wielhorskiego
do Kościuszki, str. 103. — 22. Powtórne odwiedziny Pa-

wła 27. XI., str. 103. — 23. Rozmowa o wyzwoleniu rodaków i o wyjeździe do Ameryki, str. 104. — 24. Entuzjazm Kościuszki dla cara, str. 105. — 25. Wizyta Pawła I u Ignacego Potockiego, str. 105. — 26. Rozmowa i obdarowanie go, str. 105.

Rozdział 2. Przysięga wiernopoddająca str. 105

1. Hłński i Wielhorski u Kościuszki 27. XI., str. 105. — 2. Żal Kościuszki do Pawła o dwulicowość, str. 106. — 3. W rozterce: czy przysięga tak haniebną ratować życie 12.000 rodaków, str. 106. — 4. Narada u Potockiego, str. 106. — 5. Dlaczego Marszałek nie dał podnieść do oporu?, str. 106. — 6. Decyzja przysięgi, str. 107. — 7. Stanowisko ks. Adama Czartoryskiego w tej sprawie, str. 107. — 8. Składanie przysięgi 28. XI., str. 107. — 9. Tekst jej, str. 107. — 10. Łatwość uzyskania przysięgi niespodzianką dla otoczenia Pawła, str. 108. — 11. Nagrody dla głównego aranżera Hłńskiego i pomocnika Wielhorskiego, str. 108. — 13. Wypuszczenie więźniów petersburskich, str. 108. — 14. Składanie przez nich przysięgi, str. 108. — 15. Radość wyzwolonych, str. 109. — 16. Wrażenia Niemcewicz z wizyt u Mostowskiego, Zakrzewskiego i Potockiego, str. 109. — 17. Chorobliwa podejrzliwość Kościuszki, str. 110. — 18. Stan przygotowań do wyjazdu, str. 110. — 19. Prośba Kościuszki, by Niemcewicz towarzyszył mu do Ameryki, str. 110. — 20. Wąhanie i zgoda, str. 111. — 21. Przysięga — błędem, str. 111. — 22. Kościuszko zrażony do cara, str. 112. — 23. Szczodrość Pawła, str. 113. — 24. Audjencja 4. XII. i demonstracja cara wobec Potockiego, str. 113. — 25. Pogrzeb Katarzyny II i Piotra III, str. 113. — 26. Zaproszenie króla Stanisława Augusta 5. XII., str. 113. — 27. Edykt zwalniający wszystkich jeńców polskich, 10. XII. 1796, str. 113. — 28. Opinie korpusu dyplomatycznego, str. 114. — 29. Zaniepokojenie wśród otoczenia Pawła faworami okazywanymi Kościuszce, str. 114. — 30. Próby znaglenia do wyjazdu, str. 114. — 31. „Fiszerek”, str. 115.

Rozdział 3. Rozstanie się z Petersburgiem str. 115

1. Wizyta pożegnalna u dworu, 18. XII. 1796, str. 115. — 2. Dary, str. 116. — 3. Rezerwa Kościuszki wobec cara, str. 116. — 4. Orszak podróży Kościuszki, str. 116. — 5. Niemcewicz, str. 116. — 6. Libiszewski, str. 117. — 7. Udom, str. 117. — 8. Karpow, str. 117. — 9. Służba, str. 117. — 10. Pożegnanie rankiem 19. XII. przed pałacem przez współwięźniów, str. 118. — 11. Pamięć dr Rogersona, str. 118. — 12. Ostatnie grzeczności na rogatkach, str. 118.

Rozdział 4. Krajemigracja wobec więzionego i wyzwolonego Kościuszki str. 118

1. Następstwa przegranej, str. 118. — 2. Trzy ideologie zasadnicze w stosunku do Kościuszki, str. 119. — 3. Bierni, str. 119. — 4. Współpracujący z okupantem,

str. 120. — 5. Nieprzejednani, str. 121. — 6. Tajne związki krajowe, str. 122. — 7. Działalność Emigracji, str. 123. — 8. „Agencja” i „Deputacja” walczą o spadkobierstwo władzy po Kościuszcze, str. 123. — 9. Relacja De La Turbie z 30. VII, 1796 o Naczelniku, str. 124. — 10. Legiony polskie we Włoszech wcieleniem dawnych planów Kościuszki, str. 125. — 11. Moralne jego przywództwo, str. 125. — 12. Wieść o śmierci Katarzyny w kraju i na emigracji, str. 126. — 13. Postawa zaborów wobec łagodności Pawła, str. 126. — 14. Obawy gen. Rymkiewicza, str. 127. — 15. Emigracja wstrzymuje się z wypowiedzią do przybycia Kościuszki i Potockiego, str. 128. — 16. Niepewność co do zobowiązań Kościuszki względem cara, str. 128. — 17. Dyskusje na ten temat w dziennikach, str. 128. — 18. Legiony czekają na Wodza, str. 128. — 19. Ciężar przysięgi, str. 129.

PRZYPISY str. 131

INDEKS str. 158

RYCINY

1. Lewandowski Stanisław Roman^{*)}: Medalion Kościuszki, wyk. w 1935 r. str. 5
- 2—3. Twierdza petropawłowska: widok ogólny i fragment murów więziennych str. 65
- 4 „Pałac Zimowy” w Petersburgu str. 97
5. Dzielnica admiralska w Petersburgu str. 97

WYKRES

1. Droga T. Kościuszki spod Maciejowic do Petersburga 10 X — 10 XII 1794 r. (1:5,000.000). str. 6

^{*)} Ur. 22. II. 1859 w Kotlinach koło Piotrkowa; rzeźbiarz — uczeń Matejki, Gadomskiego, Hellmera i Zumbuscha. Od 1894 r. osiadł we Wiedniu; jego dłuta m. in. statua Mickiewicza we Lwowie.